

UNELE ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII CONSILIILOR NAȚIONALE ROMÂNE ÎN BAIA MARE ȘI ÎMPREJURIMI (noiembrie 1918—februarie 1919)

BLAGA MIHOC

După mai bine de 4 ani de război puterile Antantei zdrobeau ultima rezistență a Germaniei și a aliaților ei. Monarhia austro-ungară, stat clădit prin forță și matrimoniu, șubrezită decenii de-a rîndul de lupta națională a popoarelor înrobite își trăia ultimele zile.

Principiile wilsoniene, privind dreptul la autonomie al tuturor popoarelor din Austro-Ungaria¹, erau în acele zile temelia atitudinii forurilor de conducere politică a popoarelor asupra din monarhie. În numele Comitetului executiv al Partidului Național Român, în fața parlamentarilor din Budapesta, deputatul român Alexandru Vaida-Voievod citea, la 18 octombrie 1918, cunoscuta declarație care proclama dreptul națiunii române din Transilvania la independență națională².

În virtutea acestei declarații, Comitetul Central al Partidului Național Român, de comun acord cu Consiliul Național Român din Arad, dispunea, la 3 noiembrie 1918, tuturor filialelor sale comitatense să convoace, în cel mai scurt timp, consfătuiri în care să se constituie consilii naționale locale comitatense, cercuale și comunale. De aceea, dr. Theofil Dragoș, vicepreședinte al Comitetului comitatens Sătmărean al Partidului Național Român, a lansat, la 6 noiembrie 1918, un manifest către toți intelectualii români din Baia Mare și împrejurimi, în care îi invita să participe „la consfătuirea Partidului Național Român, secția comitatul Sătmărean, ce va avea loc în Baia Mare, la 12 noiembrie) a.c., la 12 oare din zi“, în cancelaria sa avocațială, aflată pe atunci în actuala clădire a Muzeului județean Maramureș³.

Cu ocazia aceasta s-a constituit Consiliul Național Comitatens Sătmărean și Cercual Baia Mare (cercul electoral Baia Mare era cel de la alegerile dietale din 1910), precum și garda națională locală⁴.

Consiliul Național Comitatens Sătmărean se compunea din 44 membri și avea ca președinte pe dr. I. Savaniu și vicepreședinți pe dr. Theofil Dragoș și Al. Breban.

Consiliul Național Român Cercual Baia Mare — constituit la 12 noiembrie 1918 — se compunea între alții din următorii membri: Theofil Dragoș, avocat în Baia Mare, președinte, dr. Ioan Selegeanu, medic în Baia Mare, vicepreședinte, dr. Aurel Nistor, avocat, comandant al gărzii naționale locale, dr. Coriolan Bohățel, avocat, comandant locțiitor al gărzii naționale, Traian Pop, notar la judecătoria

¹ Cele 14 puncte asupra autonomiei popoarelor din Austro-Ungaria, lansate de W. Wilson, președintele S.U.A., arătau că reglementarea situației națiunilor asupra „nu poate să consistă decît în crearea statelor naționale libere și unitare, în frontierele lor etnografice“ (Unirea Transilvaniei cu România, 1 decembrie 1918, ed. II, București, 1972, p. 623).

² Arhivele statului Baia Mare, fond *Consiliul Național Român, Baia Mare*, act. 3, 6 noiembrie 1918.

³ Ibidem, act. 42, 6 noiembrie 1918.

⁴ Ibidem, act. 1, 12 noiembrie 1918.

locală, Alexiu Pocol, proprietar al minelor din Valea Borcutului, Andrei Pop, profesor în Baia Mare. Sediul său se găsea în așa numita casă Platy de pe strada Baia Sprie, nr. 1 (sediul actual al bibliotecii din Baia Mare). Garda națională din Baia Mare se compunea din 300 de membri, dar posedea numai 150 de arme⁵.

Manifestul Consiliului Național Central Român, dat din Arad în 15 noiembrie 1918, indică necesitatea alegerii prin vot universal, în termen de cel mult 12 zile, a cîte 5 delegați din partea fiecărui consiliu național cercual din comitatele locuite de români care să participe la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

În același timp se dispunea organizarea, pe lângă consiliile comitatense și cercuale, a unor servicii permanente (de zi și de noapte) pentru legătura telegrafică și telefonică cu Consiliul Central și cu consiliile locale subordonate, precum și constituirea unor echipe de curieri⁶ care să ducă corespondența și ordinele pe cale ierarhică de la un organ politic la altul.

Pe temeiul acesta, în Baia Mare s-a ținut la 26 noiembrie 1918 „o adunare electorală cercuală, prezidată de dr. Ioan Selegeanu, v(ice)președinte al (consiliului) n(ațional) cercual ajutat de notariu Alexandru Schiller și Traian Pop, în care alegătorii români au votat numirea a 5 delegați în Marea Adunare Națională Română care va fi convocată în scurt timp”⁷.

Votarea a decurs sub supravegherea lui Gheorghe Dipșa și Gavril Florian, ca bărbați de încredere, și a desemnat ca delegați ai cercului Baia Mare pe Theofil Dragoș, Alexiu Pocol, Nicolae Barbul, Demetriu Cînta, dr. Vasile Selegeanu, „...pentru a lua parte cu vot decisiv la Marea Adunare Națională Română, care se va convoca din partea Consiliului Național Român încă în decursul acestui an și la adunările cari eventual le va convoca în decursul anului următor”⁸. Costul deplasării tuturor delegaților acestui cerc la Alba Iulia, cu ocazia marelui adunări de la 1 decembrie 1918, s-a ridicat la 238 coroane 50 filieri⁹.

În următoarele cîteva luni ale existenței sale Consiliul Național Cercual s-a dovedit un organ politic autoritar, ocupat de buna aprovizionare a orășenilor și a sătenilor din apropiere, de combaterea speculei, de desfășurarea procesului instructiv-educativ și de conviețuirea pașnică între români și naționalitățile conlocuitoare¹⁰.

În Sătmar exista un Comisariat de alimentare comitatens creat de Consiliul Național Comitatens și condus de Nicolae Barbul. Prin intermediul unui

⁵ Ibidem, act. 44, 12 noiembrie 1918.

⁶ Reproducem mai jos adresa din 22 decembrie 1918 trimisă de Consiliul Național Român, Cercul Baia Mare, consiliilor naționale comunale aflate în subordinea sa: „Consiliul Național Român Baia Mare către Consiliul Național Român Comunal din... Pentru ca toate consiliile române comunale să poată fi în curent cu situația politică și cu starea cauzelor neamului românesc, subsemnatul consiliu a decis ca în fiecare zi de marți, între orele 12—13 din zi, să coadune cîte un delegat a (1) C.N.R. comunal în Baia Mare pentru a primi informații despre cele întimplute în decursul săptămînilor. Delegatul ales să aducă, cu ocazia convenirii dinții, credenționalul alăturat la 22.XII-a” (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act. 29, 22 decembrie 1918).

⁷ Arhivele statului Baia Mare, fond. Consiliul Național Român Baia Mare, act. 15, 26 noiembrie 1918.

⁸ Procesul verbal luat cu ocazia votării poartă următoarele semnături: dr. Ioan Selegeanu, președintele adunării electorale (trăiește și astăzi, 1975), Alexandru Schiller, Traian Pop, notarii adunării electorale, dr. Coriolan Bohățel, dr. Alexandru Turcu, Ioan Pașca, Anton Babiciu, Andrei Pop, Georgiu Abriham, Vasile Dumitru, Cherecheș Ioan, Vasile Hoban, Ioan Havas, Ioan Cherecheș tinăru, Ioan Cherecheș bătrînu, Sabău Vasile, George Pop, Grigorie Farcaș, Gheorghe Dipșa, Dumitru Cînta, Filip Talpoș, Toma Cînta, Gavril Deac, Marcu Herțeg, Dumitru Lupșa, Iacob Săsăran, Mihai Mada, Aurel Demian, Vasile Demian, Pop Nuțu, Mihalca Mihai, Goaje Gheorghe, Argilă Nicolae, Hulber Filip, Halas Ioan, Halas Vasile și Argilă Gheorghe (Arhivele Statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act. 15, 26 noiembrie 1918).

⁹ Ibidem, act. 19, 14 decembrie 1918.

¹⁰ Îndrumătorul Arhivelor Statului județul Maramureș, București, 1974, p. 105—111.

reprezentant al său la Baia Mare acest organ se ocupa atât de aprovizionarea pieții locale, cât și de rechiziții pentru armata română ¹¹.

În aceste zile de foamete și mizerie, unii funcționari ai Direcției minelor și pădurilor dispuneau, prin falsificarea listelor cu numărul celor în drept de a primi alimente, de importante cantități de zahăr și făină, cu care făceau o susținută speculă. La 4 februarie 1919 Consiliul Național Român a trimis jandarmăriei din localitate chiar o listă nominală cu speculanții, indicând ca aceștia să fie aspru pedepsiți. În listă figurează numele a trei dintre cei mai mari speculanți, cu înșirarea faptelor lor reprobabile ¹².

Informat prin Direcția minelor despre faptul că „locuitorii români din Lăpușul Românesc nu le dă voie lucrătorilor erariali din Strîmbu și Băiuț ca să între în comunele lor pentru a cumpăra articole de alimentare (ouă, lapte etc.)“, Consiliul Național Cercual Baia Mare cere, la 18 decembrie 1918, Consiliului Național Cercual Lăpușul Unguresc (Tîrgu Lăpuș — *n.n.*) să dispună, prin consiliile locale din subordinea sa, ca „locuitorii români din comunele Lăpușul Românesc etc... să nu împiedice pe lucrătorii erariali... din comunele Strîmbu și Băiuț, din contră să înlesnească cumpărarea și vînzarea articolelor de alimentare“ ¹³.

Același consiliu cercual din Baia Mare, împreună cu cel din Baia Sprie, preluînd administrația orașului Baia Sprie, dispunea Oficiului minelor din localitate să repună în drepturi (primirea alimentelor, reprimirea la lucru) pe minerii români, membri ai Consiliului Național Român local ¹⁴.

Grija pentru buna desfășurare a procesului instructiv-educativ s-a concretizat în insistența Consiliului Național Român Cercual de a se redeschide gimnaziul statal, frecventat în acea vreme și de elevii români. Astfel, Consiliul Național Român Cercual a cerut și a obținut mutarea comendurii batalionului I al regimentului 14 român, instalat în clădirea gimnaziului de stat (actuala clădire a liceului Gheorghe Șincai), în clădirea școlii primare de pe strada Baia Sprie (actuala școală nr. 2 din Baia Mare) ¹⁵.

La sfîrșitul lunii decembrie 1918, o preocupare importantă a Consiliului Național Român Cercual a fost și aceea de a organiza întîmpinarea onorabilă, la Baia Mare, a generalului Berthelot. La 29 decembrie 1918 Theofil Dragoș este înștiințat, printr-o telegramă a șefului armatei și siguranței publice din Consiliul Dirigent, de vizita pe care generalul Berthelot, „sincer prieten al neamului românesc“, o face în comitatele Satu Mare, Sălaj și Bistrița-Năsăud. Scopul acestei vizite este, se arată în telegramă, de a cunoaște ținuturile unite cu România și pe români. Partea de itinerar care interesează ținuturile Sătmăruului, ale Băii Mari, Dejului și Bistriței este următoarea: „luni, 30 decembrie, ora 8, arată telegrama, sosirea la Debrețin. Oprește 2 ore. De aici va trece cam pe la 10—11 ziua prin Careii Mari, apoi va merge la Sătmăru, de acolo la Baia Mare și se va reîntoarce către Dej spre Bistrița. Oprește în fiecare localitate o oră... trenul cu care călătorește va fi mereu în mișcare ziua, noaptea, ca în 31 decembrie, la 8 ore dimineața, să fie în Bistrița.

Vă rog cu insistență ca să faceți tot posibilul ca la toate gările... să fie primit de poporul din sate în mod demn. De aceea, să dispuneți ca poporul să

¹¹ Prin apelul din 9 Ianuarie 1919 comisariatul cerea populației din Baia Mare să ofere benevol vin și alimente necesare armatei române pentru sărbătorirea zilei de 24 ianuarie — Unirea principatelor (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act 93, 13 februarie 1919).

¹² Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act 86, februarie 1919.

¹³ Ibidem, act. 22, 19 decembrie 1918.

¹⁴ Ibidem, act 49, 2 februarie 1919.

¹⁵ Ibidem, act 90, 10 februarie 1919.

fie avizat și să se adune la gări, sub steaguri naționale. Să cînte corul, să fie grupuri în frumoasele noastre porturi naționale, care să defileze înaintea trenului. Să se facă ovații Marei Franțe și Excelenței sale D-lui General Berthelot pentru sincera promovare a intereselor poporului românesc.

Faceți, deci, totul ca aranjarea festivalurilor de primire să succedă cît mai bine. Să exprimați apoi, în caz de întreținere, și doleanțele și suferințele noastre de veacuri¹⁶.

Sosirea regimentului 14 infanterie român la Dej a dat speranțe întregii populații românești din Baia Mare și împrejurimi.

Oficialitățile vechi ale orașului se temeau însă că venirea la Baia Mare a armatei române și prin urmare instituirea administrației românești va atrage după sine și represii și va dăuna bunei desfășurări a vieții culturale locale. Din acest motiv s-a dispus transportarea rapidă la Budapesta a unor documente slavonești aflate, după cît se pare, în posesia muzeului orășenesc sau a primăriei¹⁷. Conținutul documentelor se referea la vechile relații ale locuitorilor acestor locuri cu cei de peste munți, cu moldovenii¹⁸.

După intrarea în oraș a armatei române, Comandantul Pieții, căpitanul Simion Vartolomeu, dispune controlarea arhivei orășenești și a colecțiilor muzeului băimărean și constată că „nu se găsește nimeni aici în oraș care să știe a ceti documente slavone și nici nu sunt asemenea documente care să intereseze istoria neamului nostru. Aceste documente au fost transportate, cu mult înainte de a veni armata noastră, la Budapesta”¹⁹. Constantin Mărgăritescu informează, referitor la transportul documentelor slavone la Budapesta, Marele Sfat Național „spre cercetare și intervenire la guvernul român din București, care cu sprijinul Franței să le reia din Budapesta, aducîndu-le înapoi. Prădarea muzeelor trebuie restabilită și pedepsită”²⁰.

La 25 decembrie 1918 (6 ianuarie 1919 stil nou), în entuziasmul populației românești din împrejurimi, armata română sosește la Baia Mare și-și stabilește comandamentul în clădirea gimnaziului statal (actualul liceu Gheorghe Șincai). Pentru păstrarea ordinii, după ocuparea orașului, pe străzi patrulau militari români înarmați; portul armelor și circulația după o anumită oră, fără permise speciale, erau interzise.

Chiar în ziua de 25 decembrie, președintele Clubului Popular din Baia Mare, Carol Szabad²¹, dă un anunț prin care informează opinia publică băimăreană că organizația pe care o conduce recunoaște autoritatea Consiliului Național Român Cercual. Propune, în același timp, să se formeze, ca organ de conducere administrativă, un consiliu alcătuit din reprezentanți ai consiliilor naționale maghiar și român, ai sindicatului muncitorilor mineri și ai clubului popular²².

¹⁶ Ibidem, act 49, 29 decembrie 1918.

¹⁷ Ibidem, act 50, 3 ianuarie 1919.

¹⁸ Comandantul batalionului 1 din regimentul 14 român, maiorul Constantin Mărgăritescu, scria, în acest sens, din Dej, la 3 ianuarie 1919, Consiliului Național Cercual Baia Mare următoarele: „Am onoare a vă comunica că fiind informat de dl. dr. Amos Frincu despre un ordin secret și intenția de a se duce în ascuns la Budapesta niște documente slavone relativ la raporturile acestei regiuni cu Moldova și că aceste documente se află acum fie la muzeu fie la primăria orașului; Am onoare a vă ruga să binevoiți a aproba să se facă o grabnică cercetare discretă și a se interveni pentru a se lua măsurile de asigurare a acestor documente, luîndu-le și trimițîndu-le, eventual cu pază militară, la Academia Română din București. Se pot cere relații de la dl. dr. Frincu și mai amănunțite telefonice etc.” (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Cercual Baia Mare act 50, 3 ianuarie 1919).

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Vezi și I. Iacoș, *Miscarea muncitorească din județul Maramureș în anti-avîntului revoluționar (1918–1921) în Lupta maselor populare maramureșene împotriva exploatarei, pentru edificarea, sub conducerea P.C.R., a societății socialiste, Baia Mare, 1972, p. 80.*

²² Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act 54, 6 ianuarie 1919.

Consiliul Național Român Cercual, de comun acord cu maiorul C. Mărgăritescu, hotărăște arborarea drapelului tricolor pentru următoarele clădiri din orașul Baia Mare: Poșta, Primăria, Poliția, Capitanatul minelor, Judecătoria de Ocol, Direcțiunea minelor și a pădurilor, Oficiul de dare, Hotelul orașului, Oficiul minelor din Valea Roșie, Oficiul minelor de la Dealul Crucii, Pretura cercuală, Gimnaziul statal, gara, trei școli elementare ale statului, Școala civilă de fete²³. Pentru acest scop s-au luat măsuri ca pe lângă cele 5 steaguri de câte dispunea consiliul, să fie confecționate și altele în culori naționale²⁴.

Arborarea tricolorului întârzie însă și consiliul cere sprijinul ordinatului al comandamentului Brigăzii 14 românești (regimentul 14). Cu toate acestea nici până la 21 februarie 1919 în Baia Mare tricolorul românesc nu fusese arborat. De aceea, locotenentul Nicolae Cerbuerescu din armata română aflată în localitate transmitea, la 21 februarie 1919, prin Alexandru Breban, Consiliului Național Român Cercual următoarea patetică dispoziție: „Am onoarea a Vă face cunoscut următoarele: ne exprimăm via dorință ca pe toate edificiile publice să fie arborat tricolorul național român. Trebuie să filfii tricolorul nostru drag și scump peste tot locul unde bate o inimă de români, în cuget și simțiri; așezarea adevărată a culorilor este (la fel cu cele de pe) steagul de pe poarta gimnaziului din localitate”²⁵.

De astă dată tricolorul a fost arborat pe clădirile importante din oraș și pe biserici. O copie de pe adresa privind arborarea tricolorului a fost trimisă consiliilor naționale române comunale care au procedat în consecință.

Până în primăvara lui 1919 armata română a rămas la Baia Mare. În acele condiții, de teama persecuțiilor, mulți intelectuali²⁶ români din teritoriile în care nu ajunseseră trupele române s-au refugiat la Baia Mare, unde prin grija Consiliului Național Cercual li s-au repartizat locuințe corespunzătoare²⁷.

Este demn de semnalat că armata română din Baia Mare a primit importante informații din partea unor localnici, cu privire la intențiile de ordin militar ale autorităților maghiare din teritoriile neeliberate.

Pentru cheltuieli ocazionate de aniversarea Unirii Principatelor, comandantul brigadel 14 române solicita și obținea de la Consiliul Național Român Cercual Baia Mare suma de 500 coroane cu care să poată face față diferitelor cheltuieli necesitate de menținerea ordinei și siguranței sectorului²⁸.

În cele câteva zile care au urmat de la 12 noiembrie la 1 decembrie 1918 s-au format consilii și gărzi naționale în comunele Săsar (16 noiembrie), Sișești (22 noiembrie), Satu Nou de Jos (21 noiembrie), Tăuții de Jos (21 noiembrie), Tăuții de Sus (24 noiembrie), Rus (24 noiembrie), Dumbrăvița (24 noiembrie), Cicirlău (25 noiembrie), Firiza, Chiuzbaia²⁹, Ferneziu și Căvnic.

²³ Ibidem, act 62, 25 ianuarie 1919.

²⁴ Ibidem, act 81, 21 februarie 1919.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, act 85, 27 februarie 1919.

²⁷ Amintim mai jos numele citorva dintre Intelectualii refugiați la Baia Mare din teritoriile necontrolate de armata română: dr. Artemiu Caba, dr. Ilie Barbul, Romul Buzilă, dr. Augustin Silaghe, Mihai Gherman, Ionel Pelle, Vasile Barbul, dr. Andrei Doboș, Cornel Pop, Traian Erdei. Unul dintre refugiați, Săucan Ilie din comitatul Sălaj, a făcut serviciu benevol armatei române din Baia Mare fiind răsplătit pentru aceasta cu 40 coroane (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Baia Mare, act. 80, 25 ianuarie 1919).

²⁸ Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Seini, act. 96, 22 ianuarie 1919.
²⁹ În Chiuzbaia localnici erau nemulțumiți de abuzurile administrației comunale, care se adăugau la mizeria de pe urma războiului, foamea, șomajul printre mineri, slaba aprovizionare alimentată a comunei (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Român Cercul Baia Mare, act 50, 3 ianuarie 1919).

Activitatea lor s-a înscris în general pe aceleași coordonate cu cea a Consiliului Național Român Cercual Baia Mare, căruia i se subordonau.

Astfel, Consiliul Național local din Dumbrăvița s-a îngrijit de îmbunătățirea aprovizionării comunei; în ședințele din 12 și 21 decembrie 1918 s-a desemnat o comisie compusă din 6 membri, cu atribuția de a interveni la Consiliul Național Român Cercual Baia Mare, ca acesta să întreprindă măsuri pentru distribuirea ajutorului de stat al minerilor și pentru aprovizionarea sătenilor cu săpun, petrol și făină. De asemenea, Consiliul Național Cercual Baia Mare i se cere, de astă dată cu o atenție moral-educativă, „să intervină la locul competent ca circumscripțiile de aici să fie închise, din cauză că mulți dintre poporeni se îmbată și Consiliul (local — *n.n.*) e expus numai la insulte”³⁰.

Din ordinul Consiliului Național Român din Cicirlău în administrația comunei au fost introduși funcționari români, „însă pentru aceea limba de conducere a oficiului pînă acuma e cea maghiară; altcum toți așteaptă, cu dor, aprobarea supremă a Consiliului European, a deciziei Marei Adunări de la Alba Iulia”³¹. Grijă principală a acestor funcționari era îmbunătățirea aprovizionării alimentare, față de care „antistia comunală (primăria — *n.n.*) la timpul său nu s-a îngrijit de loc, deși în comuna aceasta cea mai mare parte a locuitorilor sunt lipsiți de celea a(le) traiului de toate zilele”³¹.

Consiliul național local din Firiza a înreținut o strînsă legătură cu Consiliul Național Român Cercual din Baia Mare; adresele trimise la Baia Mare în luna decembrie 1918 evidențiază strădania Consiliului Național român din Firiza de a îmbunătăți aprovizionarea locuitorilor din Firiza cu alimentele de bază, strict trebuincioase, precum și grija pentru organizarea unei bune primiri a armatei române ce se apropia dinspre Dej³².

Este demn de semnalat faptul că membrii Consiliului Național Român Cercual Baia Mare, căruia i s-au subordonat după cum am arătat Consiliile locale comunale din împrejurimi, au avut o atitudine justă față de situația care se crease după formarea consiliilor naționale maghiare. Ei au temperat ori de cîte ori era cazul exagerările care ar fi putut dăuna cauzei naționale a românilor, prezentîndu-i pe cei în cauză opiniei publice internaționale ca anarhiști și „incapabili de guvernare”³³.

În localitatea Căvnic, consiliul s-a ales abia la 6 decembrie 1918 și se compunea din următorii patru membri: Adrian Lupan ca președinte, Simion Marcu ca vicepreședinte, Silvestru Moldovan ca secretar și Mihai Danci ca membru. Neavînd sediu propriu funcționa în localul școlii confesionale din parohia de jos³⁴.

Între consiliu și forul „central”, Consiliul Național Cercual Baia Mare, s-a purtat, în perioada decembrie 1918—ianuarie 1919, în ciuda greutăților cauzate

³⁰ Ibidem, act. 25, 19 decembrie 1918.

³¹ Ibidem.

³² În adresa din 15 decembrie 1918 trimisă lui dr. Theofil Dragoș, se arată: „Subsemnații, membri ai comitetului sfatului național român din Firiza și subscrisii reprezentanți ai poporului român de acolo, cu toată stîmă ne rugăm să binevoiți a face dispozițiunile necesare ca locuitorii din Firiza să dobîndim măcar acum, înaintea S. sărbătorii a(le) Crăciunului făină nulașe, căci de aceasta nici măcar un kilogram nu am dobîndit de astă dată, deși cei mai mulți cari s-a(u) întors acum de pe fronturi în familiile lor și dinșii ar dori să aibă măcar de un coc ori doi — restanțe de sărbători. Apoi petrolen de loc nu avem și poftim, ca să nu fim în întineric, barem în noaptea nașterii domnului. Zahăr încă ne trebuie în cantitate mai mare decît ne este menit, căci mulți din cei cari a(u) fost lucrători la oraș la erarii, acum s-a(u) lăsat din lucru de acolo, care l-a ținut sub război, și acum trebuie să fie îndestulăți din partea comunei. Avem lipsă apoi de cafea, de săpun și de rîm... Notariul cercual Pop Z. Sigmund... să nu aibă amestec în treaba fărînei și alimentărei noastre, ci să fie isprăvite aceste pentru noi de-a dreptul prin protopretoriul, iar petrolen să dobîndim” (Arhivele statului Baia Mare, fond Consiliul Național Cercual Baia Mare, act. 20, 15 dec. 1918).

³³ Ibidem, act 32, 24 decembrie 1918.

³⁴ Ibidem, act 45, 1 ianuarie 1919.

de dezorganizarea căilor de comunicație, o regulată corespondență. Astfel, la 1 ianuarie 1919, președintele Andrei Lupan informa, prin patru adrese, Consiliul Național Cercual asupra componenței, activității și a relațiilor Consiliului Național din Cavnic cu funcționarii din aparatul local de stat, asupra situației materiale a lucrătorilor din industria minieră, precum și asupra stării de spirit, în general, a locuitorilor acestei zone. „Consiliul Național Român, arăta Lupan, ...a decis, în principiu, formarea gardei... ; a și solicitat, în această privință... consiliul cercual, însă fără rezultat. Gardă națională maghiară a fost... Aceasta însă, la dorința nea nu o susține, sunt destul de bune. Ar fi de dorit, la tot cazul formarea gardei ; nea nu o susține, sunt destul de bune. Ar fi dorit, la tot cazul, formarea gardei; Celea 7 arme care le-am primit spre acest scop pentru o comună așa de mare nicum nu sunt de ajuns. Resurse pentru provederea și remunerarea gardiștilor n-avem ; rog de a se îngriji și în această privință cu atât mai virtos că fiind toți lucrători săraci și avizați numai la munca lor nu se poate aștepta de la ei să facă serviciul de gardă gratuit“³⁵.

Pentru primirea festivă a generalului francez Berthelot, care „se va face în Baia Mare, la gară, la 2 oare din zi“ (30 decembrie — n.n.) și pentru a culege date „despre înaintarea armatei române, precum și orice știre mai nouă referitor la cauza națională“³⁶, Consiliul Național Român din Cavnic a trimis la Baia Mare o delegație condusă de Alexandru Medan. La 10 ianuarie 1919 Silvestru Moldovan este trimis la Tăuții de Sus pentru a procura alimente necesare mine-rilor și pentru a afla vești despre armata română, sosită încă din 25 decembrie la Baia Mare.

Stările de fapt din Cavnic reclamau, după opinia Consiliului național, intervenția promptă a armatei. „În Cavnic, arată la 9 ianuarie 1919 același Adrian Lupan, nu stau chiar bine lucrurile ; lucrătorii toți sunt socialiști și acuma aplecați spre bolșevism, nu respectă pe nimenea și fac multă zarvă, mai cu seamă românii. Am avut mult de furcă cu ei. M-am fost chiar decis să-mi dau abdicarea de la postul de președinte al consiliului, fiind că ungurii m-au amenințat cu moartea, iar pe români i-au îmbătat de cap că o să dizolve consiliul național român și (o) să facă un consiliu muncitoresc comun. La insistența românilor de seamă însă am rămas la post ; ca să se facă ordine, însă, e absolută lipsă de forță armată“³⁷.

Redactorul ziarului baimărean „Renașterea“, în care Consiliul Național Cercual Baia Mare și Consiliile naționale locale din comunele din apropiere publicau scurte informări asupra activității lor, este rugat insistent de către Adrian Lupan să intervină ca din trupele române ce au sosit la Baia Mare să se trimită și la Cavnic „vre-o 30 de flăcăi, cu comandant cu tot, și aceștia să-și aducă de-ale hranei, fiind că aicea nimenea îi poate alimenta și nici remunera“³⁸.

Trebuie să menționăm că, în ciuda acestei temeri față de „aplecarea“ muncitorilor spre bolșevism, îmbunătățirea situației lucrătorilor mineri a stat tot timpul în atenția consiliului național român din Cavnic. Astfel, în adresa din 12 ianuarie 1919 către Consiliul Național Român Cercual Baia Mare se menționa că „în Cavnic sunt mulți feciori români pe care oficiul erarial din ioc nu vrea să-i primească în lucru, din motivul că sunt din cele cinci contingente tinere care au fost chemate sub drapel de guvernul maghiar. Aceștia au stat pe acasă, dintre

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, act 40, 20 decembrie 1918.

³⁷ Ibidem, act 58, 10 ianuarie 1919.

³⁸ Ibidem.

ei și de șase săptămîni deja fără lucru, fără plată, fără pîine, în cea mai neagră mizerie, pînă ce ceilalți lucrători aveau pe zi cîte 30—40 coroane; afară de aceea li s-au oprit și bucatele din magazinul erarial. În timpul din urmă apoi au mai oprit pe mulți din lucru, din motivul că respectivii, cînd au intrat la miliție, n-au fost chiar în lucru erarial, au avut concediu. E timpul suprem acum, se arată în adresă, să se curme această nedreptate³⁹. Adresa informează consiliul că acești șomeri, pentru că în situația aceasta se găseau cei despre care se discuta, nu au nici o avere sau alt mijloc de susținere; ei sunt expuși celei mai negre mizerii dacă nu se va interveni „chiar prin comanda trupelor române pe lîngă direcția de băi, ca numiții, momentan să fie aplicați în lucru”³⁹.

În lista nominală care însoțește adresa citată mai sus figurează numele a 34 de șomeri, cărora li se precizează vîrsta, timpul de cînd sînt șomeri, timpul cît au fost în armată sau pe front, precum și motivul pentru care au fost concediați de către direcția minelor. Astfel, toți acești mineri șomeri, avînd în majoritatea lor la activ între 9 luni — 4 ani de front, fuseseră dați afară de către conducerea direcției minelor pentru diverse motive formale și prin urmare expuși celei mai grele mizerii. Tocmai de aceea președintele Consiliului Național Român din Cavnic, Andrei Lupan, a cerut Consiliului Național Cercual Baia Mare, în ianuarie 1919, ca din porumbul destinat minerilor de la exploatările din Baia Mare o parte să fie împărțit acestor nenorociți; cererea sa a fost însă refuzată⁴⁰. Rezolvarea problemelor sociale, în această vreme de înfăptuire a statului unitar român, era pusă, prin urmare, și la acest nivel, pe planul doi. În acele condiții nici nu se putea altfel, căci structura de clasă a celor care alcătuiau consiliile naționale locale era eterogenă. Cu toții, însă, au luptat pentru un țel comun, împlinit după o îndelungată vreme de lupte, la 1 Decembrie 1918, și acest lucru nu ni se pare a fi tocmai puțin.

QUELQUES ASPECTS DE L'ACTIVITÉ DES CONSEILS NATIONAUX ROUMAINS EN BAIJA MARE ET LES ENVIRONS (NOVEMBRE 1918—FÉVRIER 1919)

R é s u m é

L'auteur présente les événements politiques qui ont au lieu à Baia Mare et dans les localités environnantes pendant la période où l'État national roumain regnait son unité nationale.

Le 12 novembre 1918, on a créé le Conseil National „Roumain Comitatus” de Sătmăr, réunissant 44 membres ainsi que le conseil et la garde nationale ayant 7 et respectivement 300 membres.

Des conseils et des gardes nationaux locaux ont été également formés dans les communes avoisinantes (Baia Sprie, Chiuzbaia, Chechiș, Cavnic, Dumbrăvița, Ferneziu, Firiza, Unguraș, etc).

Du 12 novembre 1918 au 7 janvier 1919, cette dernière étant la date où les armées roumaines ont entré dans la ville de Baia Mare, le Conseil National Rou-

³⁹ Ibidem, act 61, 12 ianuarie 1919.

⁴⁰ Ibidem, act 83, 31 ianuarie 1919.

main Territorial a pris en charge de maintenir l'ordre (désarmer les civils, accueillir le général Berthelot qui allait visiter ces contrées), de mettre fin aux mouvements anti-roumains provoqués par des éléments hostiles locaux, d'assurer le ravitaillement de la population civile de Baia Mare et des villages avoisinants (on a créé en ce but un comité et un commissariat de l'alimentation territoriale), de veiller sur le bon fonctionnement de l'enseignement lycéal (à la demande du Conseil National Roumain Territorial, le commandement de l'armée roumaine a libéré le siège du lycée où il s'était installé, le 6 janvier 1919), de liquider le commerce illicite (on a infligé des punitions sévères à tous ceux qui spéculaient avec des produits alimentaires de base) etc.

Le Conseil National Roumain Territorial aussi bien que les conseils nationaux locaux ont pris des mesures visant l'amélioration de la situation matérielle des travailleurs. On a demandé aux entreprises minières de réglementer la distribution des aides alimentaires (Baia Sprie) et de liquider le chômage (à Căvnic, parmi les mineurs les plus jeunes de 18—25 ans il y avait 34 chômeurs). Aux côtés de l'armée roumaine, le Conseil National Roumain Territorial de Baia Mare a eu une contribution incontestable à la libération de la ville et à l'instauration de l'administration roumaine locale ; à ses appels chaleureux de nombreux paysans et ouvriers ont donné des renseignements précieux sur les troupes de l'ennemi et se sont enrôlés comme volontaires dans l'armée roumaine.

Par l'intermédiaire de ses délégués à Alba Iulia (Theofil Dragoș, Alexiu Pocol, Nicolae Barbul, Demetriu Cînta) la population roumaine de la contrée a pu connaître le contenu de la déclaration qui stipulait l'union de la Transylvanie avec la Roumanie, où l'on inscrivait des points d'une grande importance, tels la démocratisation de la vie politique et l'accomplissement de la réforme agraire.